

DANUTA WERESZCZYŃSKA-CHORYŃSKA

Dwadzieścia lat działalności swarzędzkiej filii Publicznej Biblioteki Pedagogicznej w Poznaniu

Początki bibliotek pedagogicznych w Wielkopolsce sięgają roku 1925. Wtedy to Bernard Chrzanowski – pierwszy kurator Okręgu Szkolnego Poznańskiego zorganizował przy kuratorium bibliotekę z książek uzyskanych z Ministerstwa byłej Dzielnicy Pruskiej oraz z Wojewódzkiej Komisji dla Spraw Wyznaniowych i Szkolnych. W roku 1929 biblioteka ta została przekształcona Centralną Bibliotekę Pedagogiczną, a następnie w roku 1932 w Okręgową Bibliotekę Pedagogiczną¹.

W pierwszych latach swego istnienia biblioteka obsługiwała nauczycieli i nadzór pedagogiczny miasta Poznania. W roku 1933 utworzono pierwszą placówkę terenową biblioteki – Oddział Okręgowej Biblioteki Pedagogicznej w Grudziądzu.

Do wybuchu II wojny światowej Biblioteka mieściła się w budynku kuratorium przy ul. Towarowej 23 na parterze i dysponowała 4 pomieszczeniami.

W okresie II wojny światowej biblioteka została zamknięta, jej zbiory przewieziono do tymczasowego magazynu przy ul. Kościelnej, a stamtąd, w roku 1944, do kościoła na Winogradach. W trakcie tych przeprowadzek wiele najcenniejszych książek ukradziono, inne uległy zniszczeniu, wiele zniszczyła wilgoć także w miejscach składowania. Z blisko 40000 woluminów do wyzwolenia przetrwało niespełna 1000².

1 Dziennik Urzędowy Kuratorium Okręgu Szkolnego Poznańskiego 1929 nr 2.

2 J. Lamperski, *Pedagogiczna Biblioteka Wojewódzka w Poznaniu*, w: *Biblioteki Wielkopolski*. Poznań: Stowarzyszenie Bibliotekarzy Polskich 1983, s. 260.

Już w maju 1945 r. kurator poznański Karol Strzałkowski reaktywował bibliotekę w budynku kuratorium przy ul. Zwierzynieckiej. Jej pierwszym dyrektorem został pracownik Uniwersytetu Poznańskiego dr Zdzisław Grot. Od początku istnienia biblioteka borykała się z trudnościami lokalowymi. Wiele kupionych książek pozostawało w paczkach, nie były nawet rozpakowane³. W roku 1951 bibliotekę przeniesiono do odnowionych, a zajmowanych przez nią przed II wojną światową, pomieszczeń przy ul. Towarowej. Ponieważ jednak budynek miał zostać przekazany Wydziałowi Rolnemu bibliotekę w 1952 roku ponownie przeniesiono. Tym razem do budynku byłego Kolegium Jezuickiego przy Placu Kolegiackim, gdzie otrzymała 6 izb. W tym okresie nastąpił jej szybki rozwój, powstawały nowe działy, a od roku 1951 w miastach powiatowych rozpoczęto tworzenie filialnych bibliotek powiatowych. W roku 1956 sieć pedagogicznych bibliotek powiatowych tworzyło 29 placówek, wszystkie powstały w oparciu o księgozbiory terenowych inspektoratów oświaty i oddziałów Związku Nauczycielstwa Polskiego.

W maju 1963 roku bibliotekę ponownie przeniesiono, tym razem do budynku przy ul. Garncarskiej 9. Nowy lokal, już w momencie przeprowadzki był niewystarczający dla pomieszczenia jej zbiorów i prowadzenia normalnej działalności bibliotecznej, dlatego też mniej używane książki przenoszono do tzw. bibliotek składowych, czyli po prostu do magazynów ulokowanych (w różnych okresach) w placówkach oświatowych w kilku punktach miasta Poznania.

W latach 1970-75 dynamicznie rozwijały się pedagogiczne biblioteki filialne w miastach powiatowych województwa. W roku 1975, po reformie administracyjnej państwa, powiatowe biblioteki pedagogiczne zostały przekształcone w filie pedagogicznej biblioteki wojewódzkiej, a filie w Kaliszu, Koninie, Lesznie i Pile stały się bibliotekami o randze placówek wojewódzkich. Zmniejszenie liczby filii biblioteki przyczyniło się do poszukiwania nowych możliwości jej działania i zajęcia się bliżej bibliotekami szkolnymi, które w ramach obowiązującego systemu doradztwa metodycznego nie były objęte wystarczającą opieką i instruktażem.

³ Z. Grot, *Pedagogiczna Biblioteka Wojewódzka w Poznaniu w okresie dziesięciolecia 1945-1955*. Poznań 1955, s. 29.

W roku 1977 decyzją Kuratora Oświaty Pedagogiczna Biblioteka Wojewódzka w Poznaniu przejęła całokształt spraw związanych z opieką nad bibliotekami szkolnymi oraz doradztwem instruktazem. Zadania te realizowali wicedyrektor biblioteki Jacek Szambelan i kierownik Działu Instrukcyjno-Metodycznego Piotr Choryński.

W roku 1989 władze oświatowe stanęły przed koniecznością zwrócenia prywatnemu właścicielowi lokalu zajmowanego przez Pedagogiczną Bibliotekę Wojewódzką w Poznaniu, przy ul. Garncarskiej 9 i w roku 1991 zapadła decyzja o przeniesieniu biblioteki do budynku Wojewódzkiego Ośrodka Metodycznego w Poznaniu przy alei Niepodległości 34. Fakt ten pośrednio i bezpośrednio przyczynił się do podjęcia decyzji przez kuratora oświaty i wychowania o powołaniu swarzędzkiej filii Pedagogicznej Biblioteki Wojewódzkiej w Poznaniu⁴.

W roku 2008 biblioteka została po raz kolejny przeniesiona, tym razem poza centrum, na ul. Bułgarską 19, tuż obok Stadionu Lecha. Warunki lokalowe poprawiły się zdecydowanie, natomiast usytuowanie biblioteki z dala od centrum poważnie utrudniło użytkownikom dostęp do korzystania z jej zbiorów. Czy to ostatnia przeprowadzka biblioteki, która istnieje już 80 lat i tyle lat służy czytelnikom?

POWSTANIE I ROZWÓJ SWARZĘDZKIEJ FILII BIBLIOTEKI PEDAGOGICZNEJ

Kiedy w roku 1991 Kurator Oświaty i Wychowania podjął decyzję o przeniesieniu Pedagogicznej Biblioteki Wojewódzkiej w Poznaniu do budynku Wojewódzkiego Ośrodka Metodycznego w Poznaniu przy alei Niepodległości 34, powstał problem z zagospodarowaniem wykorzystaniem zbiorów funkcjonującej już tam czytelnicy, będącej filią PBW, obsługującej pracowników ośrodka metodycznego oraz nauczycieli dokształcających się i doskonalących na kursach. Na połączenie obu czytelnicy – przenoszonej z ul. Garncarskiej i dotychczasowej, istniejącej w budynku WOM, nie było wystarczającego miejsca.

Czytelnia ta posiadała dobry księgozbiór o uniwersalnym charakterze. Do roku 1972 funkcjonowała jako biblioteka Okręgowego Ośrodka Metodycznego, a potem Instytutu Kształcenia Nauczycieli i Badań

⁴ Decyzja nr 19/91 Kuratora Oświaty i Wychowania w Poznaniu z dnia 5 czerwca 1991 r. w sprawie utworzenia filii Pedagogicznej Biblioteki Wojewódzkiej w Poznaniu z siedzibą w Swarzędzu.

Oświatowych, a w 1973 roku została przekształcona w filię Pedagogicznej Biblioteki Wojewódzkiej⁵.

Szukając możliwości zagospodarowania tego księgozbioru metodycy bibliotek szkolnych prowadzili rozmowy z burmistrzami miast i dyrektorami szkół w pobliżu Poznania, gdyż uznano, że najwłaściwszym sposobem jego wykorzystania byłoby utworzenie filii biblioteki w jednej z podpoznańskich miejscowości. Myślano przede wszystkim o Swarzędzu, w którym w okresie dwudziestu lat (od roku 1970-1990) dwukrotnie zwiększyła się liczba mieszkańców, dynamicznie rozwijało się spółdzielcze budownictwo mieszkaniowe oraz rozpoczęto rozbudowę bazy oświatowej. Po rozmowach i poczynionych uzgodnieniach z burmistrzem Swarzędza Jerzym Gruszką, dyrektor PBW w Poznaniu, Jarosław Lampercki, wystąpił do Grażyny Ziółkowskiej – kuratora oświaty i wychowania w Poznaniu z prośbą o powołanie w Swarzędzu filii PBW w Poznaniu. Decyzją nr 19/91 Kuratora Oświaty i Wychowania w Poznaniu z dnia 5 czerwca 1991 r. w sprawie utworzenia filii Pedagogicznej Biblioteki Wojewódzkiej w Poznaniu z siedzibą w Swarzędzu⁶, powołana została filia biblioteki, która miała się mieścić w pomieszczeniach Szkoły Podstawowej nr 3. W swojej decyzji kurator oświaty i wychowania określił, że filia finansowana będzie przez Pedagogiczną Bibliotekę Wojewódzką w Poznaniu, która zapewni jej również opiekę merytoryczną, a działać będzie na zasadach określonych w statucie stanowiącym załącznik do zarządzenia Ministra Oświaty i Wychowania z 27 marca 1976 r.

Szczegóły dotyczące funkcjonowania filii w Swarzędzu zostały zawarte w *„Porozumieniu między burmistrzem miasta i gminy w Swarzędzu a dyrektorem Pedagogicznej Biblioteki Wojewódzkiej w Poznaniu w sprawie stworzenia warunków do powołania w Swarzędzu filii Pedagogicznej Biblioteki Wojewódzkiej”*⁷. Porozumienie określało również zasady funkcjonowania filii. Miała służyć podlegać dyrektorowi PBW, działać w oparciu o statut tej biblioteki, zbiory udostępniać

5 Sprawozdanie z działalności Pedagogicznej Biblioteki Województwa Poznańskiego i Miasta Poznania za rok 1973. Skoroszyt Sprawozdania PBP w Poznaniu.

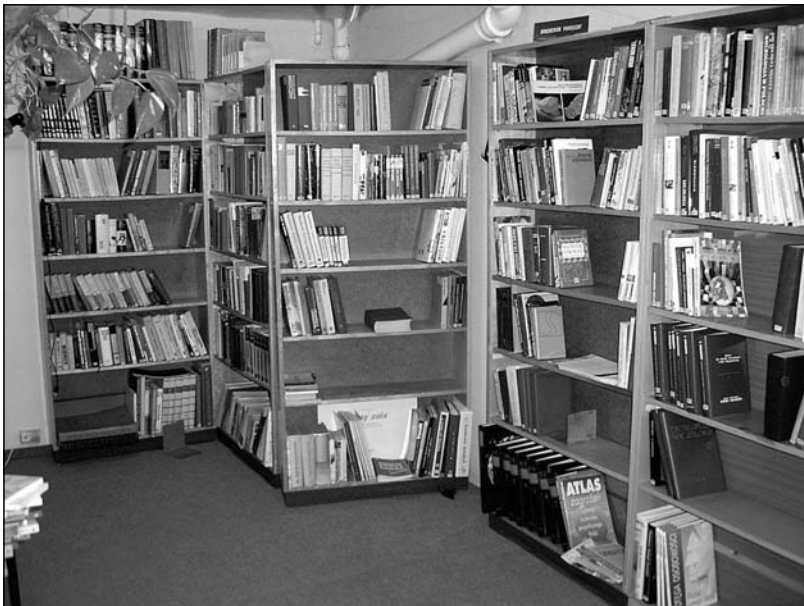
6 Decyzja nr 19/91..., op. cit.

7 Porozumienie między Burmistrzem Miasta i Gminy w Swarzędzu a Dyrektorem Pedagogicznej Biblioteki Wojewódzkiej w Poznaniu w sprawie stworzenia warunków do powołania w Swarzędzu filii Pedagogicznej Biblioteki Wojewódzkiej [z dnia 2 kwietnia 1991].

według zasad przyjętych w sieci bibliotek pedagogicznych. Biblioteka Pedagogiczna zobowiązała się do: przekazania księgozbioru liczącego ok. 6500 tomów, wyposażenia filii w niezbędne meble i sprzęty biblioteczne, zapewnienia obsady kadrowej oraz warunków materialnych jej rozwoju.

Zawarte porozumienie umożliwiło rozpoczęcie pracy z dniem 1 kwietnia 1991 r., a udostępnianie zbiorów od 1 września tegoż roku. Mimo iż powierzchnia lokalowa nie pozwalała na uruchomienie oddzielnej czytelnicy (udało się wydzielić kilka miejsc dla czytelników pragnących pracować na miejscu) można stwierdzić, że w tym okresie biblioteka posiadała stosunkowo dobre warunki do rozpoczęcia normalnej pracy.

W roku 1998 dyrekcja Szkoły Podstawowej nr 3 w Swarzędzu postanowiła odzyskać zajmowane przez bibliotekę pomieszczenia na potrzeby szkoły. Po konsultacjach prowadzonych przez dyrekcję szkoły z dyrekcją Pedagogicznej Biblioteki Wojewódzkiej w Poznaniu i burmistrzem Swarzędza filia została przeniesiona do pomieszczeń w suterenie budynku szkolnego. Uzyskała tam 3 pomieszczenia o powierzchni około 16 m² każde oraz pomieszczenie magazynowe.

Filia biblioteki pedagogicznej w Swarzędzu w 2004 r. Fot. Adam Choryński.

Przeniesienie biblioteki do nowego lokalu, składającego się z 3 oddzielnych, niskich pomieszczeń, utrudniło właściwe, racjonalne rozmieszczenie księgozbioru (przy założeniu, że istnieje wolny dostęp do półek), skomplikowało wydzielenie miejsc pracy dla czytelników korzystających z księgozbioru na miejscu, ułatwiło natomiast dotarcie do lokalu biblioteki, ponieważ już nie trzeba było przechodzić przez budynek szkolny. W 2001 r. założono telefon stacjonarny, a od 2004 roku biblioteka dysponowała stałym łączem internetowym. W 2005 r. z funduszy MEN przy 70% dofinansowaniu z Europejskiego Funduszu Społecznego uzyskała pracownię multimedialną, w której skład weszły 4 komputery multimedialne oraz urządzenie wielofunkcyjne, a całość - pracująca w sieci lokalnej, zapewniła dostęp do internetu.

W lokalu tym biblioteka pracowała do czerwca 2008 roku i po raz kolejny zmieniła miejsce. Dzięki życzliwości i wielkiej pomocy władz miasta została przeniesiona do pomieszczeń na wysokim parterze w tym samym budynku, obok gminnej Biblioteki Publicznej. Obecny lokal biblioteki został gruntownie wyremontowany dzięki staraniom władz miasta, a o jego wyposażenie zadbał Sejmik Województwa Wielkopolskiego, któremu, jako organowi prowadzącemu, podlega biblioteka pedagogiczna. Warunki pracy placówki uległy zdecydowanej poprawie. Nowe pomieszczenia są wysokie, jasne, biblioteka posiada ładną, osobną czytelnię, bez hałasujących ciągle komputerów, które zostały ustawione w odrębnym pokoju tworząc pracownię multimedialną, jest wypożyczalnia i małe archiwum. Użytkownik może pracować na miejscu, sięgając do bogatego i nowoczesnego księgozbioru podręcznego, poszukać literatury w katalogach, skorzystać z internetu oraz z fachowej pomocy pracowników biblioteki.

Od początku funkcjonowania pracownicy biblioteki byli świadomi roli wobec czytelnika, starając się zaspokajać jego potrzeby czytelnicze i stworzyć mu właściwe warunki pracy. Chodzi tu nie tylko o warunki lokalowe, ale także o jakość obsługi, poszukiwanie najefektywniejszych rozwiązań, przyjazną atmosferę. Stąd konieczne było przyjęcie określonej strategii działania.

KSIĘGOZBIÓR FILII

Księgozbiór swarzędzkiej biblioteki pedagogicznej powstał w wyniku przekazania jej zbiorów filii działającej w Oddziale Doskonalenia Nauczycieli w Poznaniu i liczył około 6000 woluminów. Tworzyły go książki z pedagogiki, psychologii, metodyk nauczania, wydawnictw informacyjno-encyklopedycznych i bibliograficznych. W trakcie włączania księgozbioru do inwentarza nowej placówki przeprowadzono jego głęboką selekcję, usunięto wiele zdezaktualizowanych pozycji. Uznano, że biblioteka filialna powinna dysponować aktualnym księgozbiorem. Stąd przyjęto określoną politykę gromadzenia, zgodną z jej profilem. W latach 1992-2008 łącznie przybyły 4253 egzemplarze, a ubytkowano 3165.

W roku 2008 księgozbiór filii liczył 7200 woluminów. Systematycznie wzrasta liczba wydawnictw specjalistycznych. Dominuje literatura z zakresu pedagogiki, psychologii, socjologii, czasopisma społeczno-pedagogiczne, psychologiczne i metodyczne. Biblioteka posiada bogaty i nowoczesny księgozbiór podręczny. Należy odnotować fakt, że środki na zakup zbiorów pochodzą także ze składek czytelników, dlatego też uzupełniając księgozbiór o nowości wydawnicze zwraca się uwagę na ich sugestie.

Biblioteka w swoich zbiorach posiada również kasety video. Są to materiały pomocnicze dla nauczycieli, wspomagające prowadzenie zajęć dydaktycznych w przedszkolach i szkołach. Przekazali je nieodpłatnie wydawcy podręczników szkolnych, władze oświatowe, a także sami czytelnicy. Trafiają one do biblioteki okazjonalnie i nie są przedmiotem zasadniczego jej zainteresowania, zostały jednak opracowane i tworzą odrębny zbiór, liczący 247 kaset VHS.

WARSZTAT INFORMACYJNO-BIBLIOGRAFICZNY

Wraz z księgozbiorem biblioteka otrzymała niepełne i kompletnie nieuporządkowane katalogi: alfabetyczny i rzeczowy wg UKD⁸. Obejmowały one niespełna 35% przekazywanych zbiorów, całość kart katalogowych wymagała całkowitej melioracji. Ponieważ przy numerycznym

⁸ Protokół przekazania... op. cit.; UKD to Uniwersalna Klasyfikacja Dziesiętna, według której porządkuje się księgozbiór w bibliotekach.

ustawieniu księgozbioru, a takie przyjęto w nowo powstałej bibliotece, nie można pracować bez katalogów, najważniejszym zadaniem stało się porządkowanie warsztatu informacyjno-bibliograficznego. Przy tak dużych brakach w katalogach próbowano powiązać prace nad nimi z prowadzonym jednocześnie skontrum w bibliotece. To karkołomne zadanie udało się zrealizować w ciągu 1992 roku, przy jednoosobowej obsadzie kadrowej (sporządzano nowe opisy, wymieniano karty z opisami błędnymi), uporządkowano również katalog rzeczowy biblioteki⁹.

W roku 1992 Urząd Miasta i Gminy w Swarzędzu przekazał na potrzeby biblioteki komputer oraz drukarkę atramentową Citizen Swift. Zakup komputera dla filii, o stosunkowo dobrych – w tamtym okresie, parametrach spowodował, że już wtedy zaczęto myśleć o jej komputeryzacji. Najtrudniejsze było znalezienie odpowiedniego oprogramowania. Zdecydowano się na program MOL. Firma MOL umożliwiła jego korzystny zakup, gdyż swarzędzka filia była drugą biblioteką w Wielkopolsce i jedną z pierwszych w Polsce kupującą ten program.

KOMPUTEROWE OPRACOWANIE ZBIORÓW

Zakupiony przez bibliotekę program MOL pracował w systemie DOS. Przygotowany został z myślą o mniejszych bibliotekach szkolnych, ale możliwy był do zastosowania w bibliotece wielkości swarzędzkiej filii. Moduł „*udostępnianie księgozbioru*” musiał być przez bibliotekarza adaptowany do nowych potrzeb. Prace związane z komputerowym opracowaniem całości zbiorów biblioteki zakończono w roku 1996. Warto dodać, że już w 1995 rozpoczęto udostępnianie księgozbioru przy pomocy modułu wypożyczeń programu MOL¹⁰.

W roku 1999 Zespół Szkół Ogólnokształcących w Swarzędzu przekazał Bibliotece komputer o lepszych parametrach niż dotychczasowy. Umożliwiło to m.in. przejście na LIBRĘ - zmodyfikowaną wersję programu MOL, przystosowaną do pracy także w bibliotekach pedagogicznych. Uzyskanie drugiego komputera stworzyło możliwość wykorzystania dołączonego do MOL-a i LIBRY programu „Katalog” i zrezygnowania

9 Pedagogiczna Biblioteka Wojewódzka. Filia w Swarzędzu. Sprawozdanie opisowe z działalności filii w roku 1992 (stan z dn. 31.XII). Skoroszyt Sprawozdania filii.

10 Pedagogiczna Biblioteka Wojewódzka. Filia w Swarzędzu. Sprawozdanie opisowe z działalności filii w roku 1996 (stan z dn. 31.XII). Skoroszyt Sprawozdania filii.

z katalogów kartkowych poprzez uruchomienie terminala, na którym czytelnicy mogli samodzielnie przeglądać biblioteczne bazy. Niestety, programy te nie współpracowały ze sobą w sieci i uaktualnianie bazy danych programu „Katalog” było wyjątkowo uciążliwe.

Program LIBRA (program pracujący w systemie operacyjnym DOS) jest jednomodułowy. Pozwala na udostępnianie księgozbioru, kontrolę czytelników, automatyczne generowanie statystyk, choć ta ostatnia możliwość ciągle wymaga dopracowania. Nowością była możliwość zastosowania kodów kreskowych – na książkach i legitymacjach czytelników oraz pracy w sieci komputerowej.

W roku 2003 Publiczna Biblioteka Pedagogiczna w Poznaniu podjęła decyzję o komputeryzacji wszystkich filii na terenie województwa. Działanie to związane było z zakupieniem sprzętu komputerowego, mebli oraz wyborem programu komputerowego do zastosowania w bibliotece. Ponieważ dwie filie (Swarzędz, Oborniki) pracowały już z programem LIBRA (w wersji na system operacyjny DOS), zapadła decyzja o zakupie dla wszystkich podległych placówek programu LIBRA 2000 pracującego już w systemie Windows¹¹.

Zasadniczym elementem programu jest opracowanie służące do tworzenia katalogowej bazy danych składającej się z opisów bibliograficznych i słowników wzorcowych. Katalog biblioteki składa się z opisów bibliograficznych książek, czasopism, artykułów z czasopism, norm i różnego typu dokumentów.

Dzięki funkcji internetowej programu LIBRA czytelnicy mają nieprzerwany, bezpośredni dostęp do zasobów informacyjnych biblioteki z dowolnego komputera dołączonego do sieci oraz do konta czytelnika – po podaniu hasła dostępu. Bibliotekarz może publikować w witrynie www dowolne zestawienia bibliograficzne. Jednym z możliwych zastosowań tej funkcji było publikowanie informacji o nowościach.

Odsyłacz do katalogów swarzędzkiej filii został umieszczony na stronach internetowych biblioteki: www.pbp.swarzedz.edu.pl i www.pbp.poznan.pl/swarzedz oraz stronie PBP w Poznaniu www.pbp.poznan.pl.

11 Publiczna Biblioteka Pedagogiczna w Poznaniu. Filia w Swarzędzu. Sprawozdanie opisowe z działalności filii w roku 2003 (stan z dn. 31.XII). Skoroszyt Sprawozdania filii.

PRACA PEDAGOGICZNA SWARZĘDZKIEJ FILII

Od momentu swego powstania swarzędzka filia PBP w Poznaniu przywiązywała olbrzymią wagę do szeroko rozumianej działalności pedagogicznej. Działalność tę prowadzono w kilku kierunkach i związana była z: organizowaniem wystaw i wystawek tematycznych adresowanych do nauczycieli i uczniów (np. Technika pracy umysłowej, Arteterapia, Zmiany klimatu; niejednokrotnie były to tematy zgłaszane przez nauczycieli, także poświęcone rocznicom odzyskania niepodległości, stanu wojennego, powstania wielkopolskiego), współpracą z innymi instytucjami oświatowymi i kulturalnymi z terenu miasta gminy, z organizowaniem i prowadzeniem zespołów samokształceniowych bibliotekarzy szkolnych, lekcji i spotkań bibliotecznych dla uczniów gimnazjów i szkół ponadgimnazjalnych (spotkania z maturzystami), z informowaniem szkół o nowościach pedagogicznych, z udzielaniem pomocy w doskonaleniu warsztatu pracy i własnym nauczycieli swarzędzkich szkół. Wystawkom towarzyszyły zestawienia bibliograficzne, które również były umieszczane na stronie internetowej biblioteki. O nowościach wydawniczych i nabytkach biblioteki nauczyciele mogli się dowiadywać z systematycznie rozsyłanych takich wykazów do szkół na terenie gminy oraz ze strony internetowej filii.

Swoją pomoc biblioteka kierowała również do uczniów, zwłaszcza przyszyłych maturzystów. Współpracując z nauczycielami szkół średnich, a później ponadgimnazjalnych, organizowała lekcje biblioteczne, zapoznające młodzież z innym typem biblioteki, z możliwościami poszukiwania wiadomości oraz materiałów do przygotowania prezentacji maturalnej z języka polskiego.

Biblioteka pedagogiczna szczególną troską otacza nauczycieli bibliotekarzy zatrudnionych w szkołach na terenie gminy. Corocznie organizowane są dla nich spotkania zespołów samokształceniowych, które odbywają się na terenie filii lub w bibliotekach szkolnych¹². Poświęco-

12 Przykładowe daty i tematyka konferencji samokształceniowych: 24.04.2001: Wykorzystanie komputera w pracy z czytelnikiem („Informator Swarzędzki” 2001 nr 5, s.3, „Prosto z Ratusza” 2001 nr 5, s. 9); 27.03.2002: Warsztat pracy nauczyciela bibliotekarza; 24.04.2002: Formy pracy pedagogicznej w bibliotece szkolnej; Biblioterapia w pracy biblioteki szkolnej (Spotkanie nauczycieli-bibliotekarzy. Informator Swarzędzki 2004 nr 1, s. 10); 10.12.2008: Zmiany klimatyczne i ich konsekwencje („Informator Swarzędzki” 2008 nr 12, s.12 i „Prosto z Ratusza” 2008 nr 12, s. 8.

ne są różnym formom pracy z czytelnikiem, doskonaleniu zawodowemu nauczycieli, doskonaleniu warsztatu nauczyciela bibliotekarza, problemom biblioterapii, tworzeniu w bibliotece internetowego centrum informacji multimedialnej. Informacje o tej sferze działalności filii zamieszczane są często w prasie lokalnej¹³, a na stronie internetowej w dziale „Z życia bibliotek szkolnych” panie pracujące w tych placówkach mogą przedstawić swoje osiągnięcia, jak również dzielić się doświadczeniami z innymi zainteresowanymi osobami.

DZIAŁANIE SWARZĘDZKIEJ FILII NA RZECZ ŚRODOWISKA LOKALNEGO

Powstanie swarzędzkiej filii PBP w Poznaniu nierozłącznie związane było z demokratycznymi przemianami zachodzącymi w naszym kraju po wyborach samorządowych w 1990 roku. W skład ówczesnej Rady Miejskiej Swarzędza i Zarządu Gminy weszli także nauczyciele, którzy widzieli potrzebę powołania w Swarzędzu filii biblioteki pedagogicznej. Filia już w pierwszym roku swego funkcjonowania, obok realizowania statutowych zadań o charakterze bibliotecznym, żywo włączyła się w realizację innych działań na rzecz środowiska lokalnego.

W roku 1990 burmistrz Swarzędza powołał do życia lokalne czasopismo „Prosto z Ratusza”. Jego celem było informowanie lokalnej społeczności o wszystkich działaniach władz samorządowych wybranych w wyborach w 1990 roku. Było to nadzwyczaj istotne, gdyż zdecydowaną przewagę w Radzie Miejskiej mieli radni Obywatelskiego Komitetu Samorządowego, którzy po wielu latach niedemokratycznych rządów pragnęli zapewnić mieszkańcom pełną informację o przedsięwzięciach lokalnego samorządu. Burmistrz Jerzy Gruszka powołał pierwszy zespół redakcyjny czasopisma. Jego skład tworzyli: Piotr Choryński – redaktor naczelny, Jacek Szymczak (wiceburmistrz) – członek redakcji i Danuta Wereszczyńska-Choryńska (kierownik filii biblioteki) – sekretarz redakcji.

W roku 1991 po powołaniu biblioteki w Swarzędzu wiceburmistrz Swarzędza Jacek Szymczak podjął decyzję o przekazaniu wszystkich spraw związanych z wydawaniem „Prosto z Ratusza” filii biblioteki

¹³ Ibidem.

w Swarzędzu¹⁴. Decyzja ta związana była z jednoczesną zmianą wyglądu i sposobu druku czasopisma. Pierwszych 6 numerów miesięcznika wydawanych było metodą małej poligrafii. Dopiero po przejściu wydawania gazety przez bibliotekę pedagogiczną zmieniono technikę druku na offset, zastosowano skład komputerowy oraz wprowadzono kolor na pierwszej i ostatniej stronie. W ten sposób filia znalazła się w centrum wydarzeń mających miejsce w Swarzędzu na przestrzeni wielu lat, gdyż dopiero w roku 2002, po kolejnych wyborach samorządowych zmieniono skład zespołu redakcyjnego, a wydawcą gazety został bezpośrednio Urząd Miasta i Gminy.

W okresie 12 lat wydawania czasopisma przez filię biblioteki pedagogicznej jej nakładem ukazało się również kilka wydawnictw zwartych (informatory telefoniczne¹⁵, informator o zakładach produkcyjnych i przedsiębiorstwach handlowych w Swarzędzu¹⁶, dodatek specjalny upamiętniający XX rocznicę wprowadzenia stanu wojennego w Polsce¹⁷, pierwszy od wielu lat „Plan Swarzędza”¹⁸ i pocztówka przedstawiająca najładniejsze kamieniczki na swarzędzkim Rynku).

W roku 2002 wydawanie „Prosto z Ratusza” przejął bezpośrednio Urząd Miasta i Gminy, a filia bliżej związała się z nowym czasopismem „Informatorem Swarzędzkim”, wydawanym przez Agencję Usługowo Wydawniczą ADACH w Swarzędzu. Od tego czasu biblioteka zamieszcza artykuły o swojej działalności oraz poleca nowości pedagogiczne na łamach tego pisma. Rocznie ukazuje się kilka takich informacji.

14 W piśmie wiceburmistrza J.Szymczaka z dnia 1 lipca 1991 r. czytamy „...Burmistrz Miasta i Gminy Swarzędza zleca z dniem 1 lipca br. swarzędzkiej filii Pedagogicznej Biblioteki Wojewódzkiej w Poznaniu prowadzenie wszystkich spraw merytorycznych, formalnych i organizacyjnych związanych z przygotowaniem materiałów do druku i kolportażem miesięcznika lokalnego „Prosto z Ratusza”. Archiwum Biblioteki.

15 *Swarzędzki Informator Telefoniczny 1995*. Swarzędz: PBW w Poznaniu Filia w Swarzędzu 1995, 108 s.; *Swarzędzki Informator Telefoniczny 1997*. Swarzędz: PBW w Poznaniu Filia w Swarzędzu 1997, 152 s.; *Swarzędzki Informator Telefoniczny 1998/1999*. Swarzędz: PBW w Poznaniu Filia w Swarzędzu 1998, 128 s.

16 *Swarzędzki Informator Przemysłowo-Handlowy 1996*. Swarzędz: PBW w Poznaniu Filia w Swarzędzu 1996, 156 s.

17 *XX rocznica wprowadzenia stanu wojennego w Polsce*. Dodatek specjalny do nr 12/2001 „Prosto z Ratusza”. 16 s.

18 Swarzędz. Plan miasta. Bezpłatny dodatek do „Prosto z Ratusza”. Swarzędz: Publiczna Biblioteka Wojewódzka w Poznaniu Filia w Swarzędzu, 1996.

Biblioteka po przeprowadzce do nowego lokalu w 2008 r. Fot. Adam Choryński.

CZYTELNICY I CZYTELNICTWO W SWARZĘDZKIEJ FILII

Użytkownikami swarzędzkiej filii PBP są nie tylko mieszkańcy miasta i gminy Swarzędz, ale także Poznania, Kostrzyna i Paczkowa. Są wśród nich nauczyciele, studenci uczniowie i inni, uczący się, doskonalący, uzupełniający swoje wykształcenie.

Z obserwacji danych wynika wyraźnie, że zmniejszyła się liczba nauczycieli korzystających z biblioteki (zmałało zainteresowanie awansem zawodowym, wiele osób już uzupełniło swoje wykształcenie), wzrosła liczba studentów oraz czytelników określanych mianem „innych”, a więc spoza oświaty, studiujących zaocznie, bądź uczących się w szkołach policealnych. W roku 2008 odwiedziło bibliotekę 1842 użytkowników (nauczycieli - 387, studentów i uczniów - 898 i innych osób - 600).

Użytkownicy biblioteki poszukują przede wszystkim literatury specjalistycznej (stanowi ona ponad 80% wypożyczeń)¹⁹, korzystają z księgozbioru podręcznego, czasopism (w 2008 r. skorzystano z 2550 egzemplarzy), z pracowni multimedialnej, gdzie mogą przeszukiwać katalogi

¹⁹ Przykładowo w roku 2008 wypożyczono ogółem 3390 woluminów, w tym 3125 to wydawnictwa specjalistyczne.

on-line swarzędzkiej filii, jak i innych bibliotek specjalistycznych poprzez internet. W bibliotece nie ma katalogów kartkowych.

PUBLIC RELATIONS W DZIAŁALNOŚCI BIBLIOTEKI

Współczesna biblioteka – w tym także biblioteka pedagogiczna, jeśli chce skutecznie funkcjonować w środowisku, musi przyjąć konkretną strategię marketingową²⁰. Należy więc badać potrzeby rzeczywistych i potencjalnych czytelników, rozpoznawać elementy otoczenia, odpowiednio kształtować zakres i jakość usług, by trafiać w potrzeby odbiorców. Biblioteka współczesna nie może traktować zewnętrznego otoczenia – innych bibliotek, sieci księgarskiej, kawiarenek internetowych, a nawet punktów gastronomicznych, jako konkurencji, a raczej jako swoistego partnera występującego w środowisku na równorzędnych prawach. Sytuacja ta wymaga jednak wypracowania własnej strategii marketingowej oraz stałej jej aktualizacji.

Swarzędzka filia PBP w Poznaniu jest biblioteką niewielką o dwuosobowej obsadzie. Uznano jednak, że nawet taka biblioteka, a może przede wszystkim taka, wymaga posiadania własnego planu strategii marketingowej. Stwierdzono, że w przypadku biblioteki mają zastosowanie niemal wszystkie powszechnie znane formy promocji.

INFORMACJA BEZPOŚREDNIA W PRACY FILII

Szczególną uwagę zwrócono na możliwość bezpośredniego dotarcia do aktualnych i przyszłych czytelników. Istotne więc jest informowanie ich o nowościach zakupionych przez bibliotekę. Początkowo robiono to wyłącznie poprzez przesyłanie do szkół informacji o zakupionych nowościach. W roku 1999 uruchomiono pierwszą stronę internetową biblioteki i od owego czasu informacje te zamieszczane są także na stronie www²¹. Częstotliwość ich ukazywania się jest różna, uzależniona od wielkości i częstotliwości zakupu książek.

Ponieważ filia była wydawcą swarzędzkiego miesięcznika regionalnego „Prosto z Ratusza”, a obecnie współpracuje z „Informatorem Swa-

²⁰ Zob. S. Kubów, *Marketing usług biblioteki fachowej*. „Poradnik Bibliotekarza” 2001 nr 5, s.16-17; M. Huczek, op.cit.; J. Przybysz, P. Pioterek, *Plan marketingowy dla biblioteki fachowej (na przykładzie Wyższej Szkoły Bankowej w Poznaniu)*. Warszawa: Wydaw. SBP, 2000, 39 s.

²¹ www.pbp.swarzedz.edu.pl; www.pbp.poznan.pl/swarzedz/

rzędzkiem” wykorzystano łamy lokalnej prasy do publikowania notek informujących o działalności biblioteki oraz o niektórych zakupionych nowościach. Notatki te przygotowywano w taki sposób, aby zainteresować czytelników, często więc uzupełniano zdjęciami okładek omawianych pozycji.

Biblioteka starała się odpowiadać na zapotrzebowanie instytucji oświatowych przygotowując bibliografie tematyczne oraz prezentując wybrane publikacje na konferencjach szkoleniowych rad pedagogicznych, spotkaniach zespołów samokształceniowych. Ta forma popularyzacji książki cieszyła się w środowisku uznaniem. Najżywsze zainteresowanie wykazywali, jak zawsze, nauczyciele bibliotekarze.

SWARZĘDZKA FILIA W INTERNECIE

Swarzędzka filia PBP w Poznaniu przywiązuje dużą wagę do swojej internetowej strony domowej. Ma ona być dobrą wizytówką biblioteki, informować o podejmowanych przez nią przedsięwzięciach, a także poprzez zamieszczenie na stronie www katalogów on-line informować o zbiorach placówki i ich aktualnej dostępności, prezentować poszukiwane zestawienia bibliograficzne. Pierwsza strona internetowa filii powstała już w roku 1999 na bezpłatnym serwerze internetowym i otrzymała adres www.biblioteka-pedagogiczna-swarzedz.pl. Strona ta systematycznie się zmieniała i z typowej internetowej formy wizytówki biblioteki stała się witryną zawierającą także wiele informacji lokalnych.

W roku 2002 stronę przeniesiono na serwer internetowy Zespołu Szkół nr 2 w Swarzędzu, który w domenie www.swarzedz.edu.pl udostępnia miejsce na serwisy internetowe szkołom i placówkom oświatowym z terenu gminy. Serwis internetowy biblioteki od tego momentu otrzymał adres www.pbp.swarzedz.edu.pl. W roku 2003 swój serwis internetowy uruchomiła Publiczna Biblioteka Pedagogiczna w Poznaniu i wszystkie filie biblioteki otrzymały także miejsce i adresy internetowe na jej serwerze. Filia swarzędzka zachowała swój dotychczasowy adres i na serwerze biblioteki poznańskiej pod adresem www.pbp.poznan.pl/swarzedz umieszczono duplikat strony. W tym czasie zmieniono nieco jej wygląd, a zwłaszcza jej kolorystykę, która musiała być dostosowana do wyglądu strony centrali w Poznaniu. Strona główna biblioteki zawie-

ra najważniejsze informacje dotyczące biblioteki, jej ekslibris, zdjęcia oraz linki do innych podstron.

W październiku 2004 na stronie internetowej umieszczono katalogi on-line biblioteki. Przygotowane są one w oparciu o program LIBRA 2000, a ponieważ baza umieszczona jest na komputerze filii - są czynne przez całą dobę. W grudniu 2005 filia otrzymała multimedialną pracownię internetową dofinansowaną przez Europejski Fundusz Społeczny, co znacznie zwiększyło możliwości wykorzystania strony internetowej biblioteki i korzystania przez czytelników z katalogów internetowych w lokalu biblioteki.

ZMIANY JAKOŚCIOWE W PRACY BIBLIOTEKI

Badania nad jakością pracy zaczęły się w bibliotekarstwie i informacji naukowej w latach siedemdziesiątych. Początkowo zajmowano się ustalaniem wskaźników efektywności wyszukiwania w katalogach i bibliograficznych bazach danych, analizą struktury zbiorów, stopniem ich wykorzystania oraz badaniem poziomu osiągnięcia założonych celów. Z upływem czasu badania te rozszerzono również na rozpatrywanie relacji między biblioteką a otaczającym ją, szeroko rozumianym środowiskiem społecznym²². Tak więc termin „efektywność” zaczęto coraz częściej zastępować terminem „jakość”. Przyjęcie tego drugiego pojęcia wyraźnie podkreślało, że działalność placówki w większym stopniu koncentruje się na użytkowniku biblioteki i sposobie jej odbioru. Tak rozumiana „jakość pracy” była nadrzędnym celem w działalności swarzędzkiej filii już od roku 1991, czyli od momentu jej powstania.

Pierwsze 3 lata w działalności biblioteki – od roku 1991 do 1994 – to okres jej szeroko rozumianej organizacji. Dominowały w tym czasie sprawy związane z organizacją lokalu biblioteki, porządkowaniem księgozbioru (selekcja, ubytkowanie części zbiorów) i tworzeniem od podstaw warsztatu informacyjno-bibliograficznego.

W okresie tym przywiązywano także dużą uwagę do kształtowania i ugruntowania pozycji biblioteki w środowisku lokalnym. Sprzyjało temu wydawanie przez filię swarzędzkiego miesięcznika regionalnego

²² E. Głowacka, *Studium zastosowania kompleksowego zarządzania jakością (TQM) w bibliotekoznawstwie i informacji naukowej*. Toruń: Wydaw. Uniwersytetu M. Kopernika, 2000, s. 52.

„Prosto z ratusza”, uczestniczenie w konferencjach dla nauczycieli, prowadzenie lekcji bibliotecznych, organizowanie wystaw w lokalu biblioteki oraz współuczestniczenie w ich organizowaniu w środowisku.

Okres od roku 1995 do 2004 to ugruntowanie pozycji w środowisku lokalnym, systematyczne doskonalenie warsztatu informacyjno-bibliograficznego, uruchomienie strony internetowej (była to pierwsza strona www bibliotek pedagogicznych w Wielkopolsce), umieszczenie na tej stronie katalogów on-line filii w programie LIBRA 2000 w systemie operacyjnym Windows.

Biblioteka w latach 1995-2004 prowadziła także ożywioną działalność wydawniczą (wydawano w dalszym ciągu „Prosto z Ratusza”) publikowano również inne wydawnictwa (3 roczniki książki telefonicznej miasta i gminy Swarzędz, jeden rocznik informatora przemysłowo-handlowego, plan miasta oraz pocztówkę).

Szczególną uwagę należy zwrócić na prowadzone przez bibliotekę w tym czasie badania zmierzające do poprawienia jakości jej pracy. W roku 2003 przeprowadzono badania ankietowe wśród czytelników filii dotyczące oceny jakości usług świadczonych przez bibliotekę. Wyniki badań potwierdziły prawidłowość wprowadzanych zmian i znaczne poprawienie jakości jej pracy.

W roku 2005 nastąpiły dalsze pozytywne zmiany jakościowe. Wszystkie filie PBP w Poznaniu, wraz z filią w Swarzędzu, zostały technicznie przygotowane do utworzenia w nich multimedialnych centrów informacyjnych. Pod koniec 2005 roku filia otrzymała pracownię multimedialną dofinansowaną przez Europejski Fundusz Społeczny. Uruchomienie pracowni ułatwiło czytelnikom korzystanie z katalogów biblioteki zamieszczonych w internecie i spowodowało, że filia stała się miejscem publicznego, nieodpłatnego dostępu do internetu na terenie gminy. We wrześniu 2006 roku biblioteka uzyskała drugi etat, co również wpłynęło pozytywnie na jej pracę i pozwoliło wydłużyć godziny otwarcia dla czytelników.

Wreszcie, nadszedł bardzo ważny moment w dziejach swarzędzkiej filii, zmiana lokalu, a tym samym ogromna poprawa warunków pracy.

Biblioteka w dalszym ciągu przywiązuje dużą wagę do kształtowania i umacniania pozytywnych więzi z instytucjami działającymi w śro-

dowisku lokalnym oraz jej udziału we wszystkich ważnych wydarzeniach mających miejsce w swarzędzkiej oświacie. Po zaprzestaniu wydawania przez bibliotekę „Prosto z Ratusza” filia związała się ściślej z wydawnictwem „Informator Swarzędzki” i na jego łamach zamieszcza informacje o zakupionych nowościach bibliotecznych oraz najważniejszych wydarzeniach w Swarzędzu.

ZAKOŃCZENIE

Biblioteka pedagogiczna w Swarzędzu jest filią usytuowaną blisko Poznania. Jest to mała placówka, bardziej kameralna, czytelnik jest tu podmiotem, przychodzi ze swoimi problemami, nie tylko naukowymi, pragnie, aby go dobrze obsłużono i wysłuchano. Z tym wiąże się inna niż w dużych placówkach, rola bibliotekarza, który musi troszczyć się o potrzeby czytelnika, o odpowiednią atmosferę, warunki pracy, estetykę pomieszczeń, o to, by dobrze się w niej czuł. I właśnie w tym wyraża się też specyfika działania filii.

Podsumowując ten okres funkcjonowania biblioteki należy stwierdzić, że część założeń ujętych w planach rozwojowych placówki zrealizowano. Trzeba tu wymienić komputeryzację filii, stworzenie strony internetowej, uruchomienie katalogów on-line, pracowni multimedialnej dla wszystkich mieszkańców Swarzędza, nawiązanie współpracy ze środowiskiem (szkołami, prasą lokalną i innymi jednostkami), uzyskanie drugiego etatu nauczyciela bibliotekarza, stworzenie zespołów samokształceniowych nauczycieli bibliotekarzy i poprzez zmianę lokalu, zdecydowaną poprawę warunków jej pracy.

Zrealizowano niektóre postulaty czytelników wynikające z badań ankietowych (w tym też te dotyczące warunków pracy). Zostało jeszcze sporo różnych problemów, wymagających także nakładów finansowych.

Swarzędzka filia PBP pracuje już prawie 20 lat, powoli wrasta w krajobraz miejski, pozyskuje nowych czytelników, rozstaje się z innymi, podejmuje różne działania, bo przecież bardzo istotną sprawą dla nowo powstałej placówki jest jej zaistnienie w środowisku.

„Biblioteka jest instytucją, która samym swoim istnieniem świadczy o rozwoju kultury. Jest wymownym znakiem jedności kolejnych pokoleń, które z różnorodności czasów i kwestii tworzą wspólnie patrymonium kultury i nauki. Biblioteka jest więc szczególną świątynią twórczego ducha ludzkiego...” – mówił o bibliotece papież Jan Paweł II²³.

²³ Przemówienie wygłoszone do przedstawicieli nauki, bibliotekarzy w gmachu BU w Warszawie w 1999 r. „Poradnik Bibliotekarza” 2005 nr 5, s. 2.